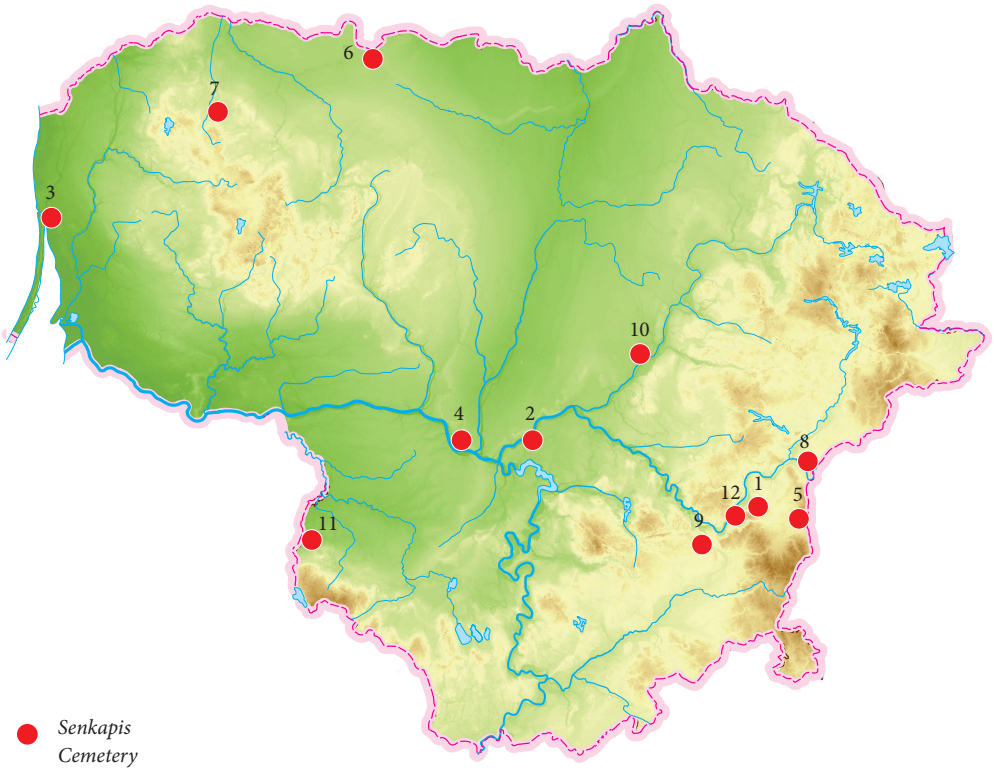
V. Senkapiai
Old Cemeteries

● *Senkapis*
Cemetery

1. *Dvarčionys (žr. I)*
2. *Kaukazas*
3. *Klaipėda*
4. *Kulautuva (žr. IV)*
5. *Lavoriškės*
6. *Martyniškiai*
7. *Plinkšės*
8. *Punžionys*
9. *Trakai (žr. XV)*
10. *Ukmergė (žr. IX)*
11. *Virbalis (žr. IX)*
12. *Vilnius (ir VI, IX)*

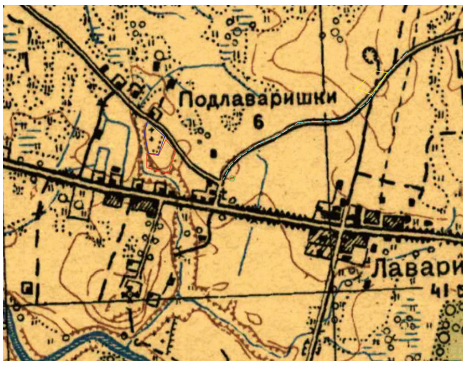
Diana Antropikaitė

Senkapis Lavoriškėse, Gėlių gatvėje 2A

2018 m. pavasarį Lavoriškių kaime, Vilniaus r., sklype Gėlių g. 2A pradėti stadiono įrengimo darbai. Jų metu, kasant tranšėjas drenažui, aptikta žmonių kaulų. Sklypas nėra saugomas. Darbai buvo sustabdyti, o KPD atstovai apžiūrėję nustatė, jog žmonių kaulai ir jų fragmentai yra sklypo R dalyje. Reikalaujant KPD Vilniaus skyriui, Vilniaus rajono savivaldybė inicijavo archeologinius tyrimus.

Lavoriškių kaimas ir valsčius istoriniuose šaltiniuose minimas 1523 m. LDK laikais tai buvo seniūnija. XVI–XVII a. miestelyje veikė didelės geležies liejyklos, XVII a. buvo popieriaus fabrikas. Šie gamybiniai verslai greičiausiai paskatino miestelio augimą – XVII a. Lavoriškės gavo miestelio statusą. 1642 m. pastatyta medinė bažnyčia, kuri per ATR ir Rusijos karą sudegė. 1775 m. bažnyčia perstatyta. Panašu, kad vėlesniais laikais vietovė nesivystė. XVIII a. minima Lavoriškių seniūnija. XIX a. pabaigoje čia buvo tik 176 gyventojai. Iki XX a. vidurio sodybos koncentravosi iš esmės tik palei Vilniaus–Polocko kelią ir šio kelio sankryžą su Kenos–Buivydžių keliu.

XX a. viduryje dabartinio sklypo Gėlių g. 2A aplinkoje buvo tik kelios sodybos. Sprendžiant iš kartografinių duomenų, sklypo reljefas yra pakitęs. Iki XX a. vidurio čia buvęs P link žemėjantis paviršius, teritoriją iš V ir P pusių juosė upelis ar vandens griovys. Čia buvo gyventojų sodai ar daržai, o aukščiau, prie Gėlių gatvės, nuo XIX a. įrengtos kapinės, kurios dabar nebenaudojamos (1 pav.). Anot vietinių gyventojų, tarybiniu laikotarpiu įrenginėjant futbolo stadioną ši teritorija pertvarkyta, niveliuotas paviršius. Aukštesnėje vietoje, ties senosiomis kapinėmis, paviršius pažemintas, o sklypo P dalyje – pakeltas supilant grunto. Gyventojai mini, kad gruntą veždavo iš prancūzų, t. y. iš tarybiniu laikotarpiu senų kapinių vietoje kastos žvyrduobės, buvusios į ŠR nuo Lavoriškių. Tai dabartinės Lavoriškių senųjų kapinių vietos (UK 36707) aplinka, nutolusi nuo aptariamo sklypo apie 700 m. Šios kapinės išsidėsčiusios prie seno dabar jau nunykusio nuo miestelio centro link ŠR vedusio kelio (1 pav.). Vieta žinoma nuo 1965 m., kai ją aplankė Lavoriškių senovės gyvenvietę tyręs V. Daugudis. Kelis kartus vykdytų žvalgymų metu (1999 m. žvalgė A. Strazdas; 2012 m. – A. Strazdas, J. Balčiūnas, A. Skrups-

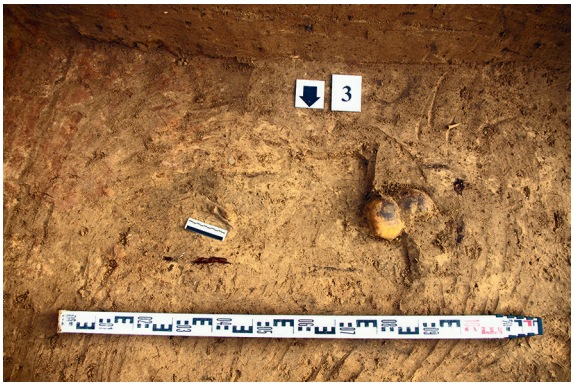
1 pav. 1940 m. plano fragmentas su pažymėtomis objektų vietomis Lavoriškėse: raudona – apytikslė Gėlių g. 2A sklypo vieta; mėlyna – senos kapinės (XIX–XX a.); geltona – Lavoriškių senosios kapinės (UK 36707); žydra punktyrinė – iki XX a. vidurio buvęs kelias; žalia – XVI–XVII a. geležies perdirbimo įmonės vieta. D. Antropikaitės brėž.

Fig. 1. A fragment of the 1940 plan for Lavoriškės with the locations of objects marked: red – approximate location of the plot at Gėlių St. 2A; blue – the old cemetery (19th–20th centuries); yellow – Lavoriškės cemetery (UK 36707); light blue dotted line – the road that existed up until the mid-20th century; green – location of the 16th–17th-century iron processing company.

2 pav. Perkasa 3 iš V. Geltona brūkšninė linija – smėlingo horizonto su palaidojimais riba; juoda linija – vaiko kapas. D. Antropikaitės nuotr.

Fig. 2. Trench 3, as seen from the W. The yellow dotted line – the boundary of the sandy horizon with burials; the black line – the child burial.

3 pav. Perkasa 3, vaiko palaidojimas. D. Antropikaitės nuotr.

Fig. 3. Trench 3 and the child burial.

kelis) pagal paviršiuje aptiktus radinius kapinės datuotos XVIII–XIX a., galbūt ir XVII a. 2013 m. žvalgomųjų tyrimų metu paviršiuje ir armenyje rasta XVII–XIX a. radinių ir pavienių kaulų (Grikpėdis M., *ATL 2013 metais*, 2014, p. 166–169).

2018 m. rudenį sklype Gėlių g. 2A ištirtos 5 žvalgomosios perkasos, iš viso 50 m^2 plotas. Tyrimai patvirtino gyventojų informaciją ir kartografinius duomenis dėl reljefo pokyčių XX a. Sklypo Š ir ŠR dalyse, prie senų kapinių ir dirvonuojančios pievos vietoje (perkasose 1 ir 2) kultūrinis sluoksnis nukastas iki pat įžemio. Po paviršiniais piltiniais sluoksniais nuo maždaug 20 cm gylio pasiektas rusvo molio įžemis.

Sklypo R dalyje, 2018 m. žmonių kaulų radimvietės aplinkoje (***perkasa 3***) išlikęs nenukastas kultūrinis sluoksnis. Galbūt kiek nustumta tik jo viršutinė dalis. Perkasos centrinėje dalyje fiksuoti natūraliai susiformavę humusingi sluoksniai, po jais apie 40 cm gylyje pasiektas rusvas molis, įžemis. Perkasos R dalyje, nuo 20 cm gylio glūdi smėlingas maišytas horizontas (2 pav.). Jame nuo 30 cm gylio aptikta pavienių neanatomine tvarka išsidėsčiusių žmonių kaulų. Rasta suaugusių individų ir vaikų skeletų kaulų ir jų fragmentų. Dėl smėlingo grunto kaulai prastai išlikę, minkšti ir trupantys. Sluoksnyje aptikta nedaug XVI–XVII a. buitinės ir statybinės keramikos fragmentų – daugiausia neglazūruotų šviesiai pilkos molio masės puodų šukių. Dalis jų aprūkusios iš vidaus, keli puodų fragmentai su gludintu vidiniu paviršiumi. Aptiktas vienas žalsvos glazūros plonasienio indelio pakraštėlis. Taip pat rastas plokštinio koklio kaklelio fragmentas, žalsvo, pasidengusio patina langų stiklo šukė, šlako gabalėlis bei viena kaltinė vinis.

Maždaug 60 cm gylyje nuo esamo paviršiaus smėlingame horizonte aptiktas nesuardy-

tas vaiko palaidojimas (2, 3 pav.). Kapo duobės kontūrai neišsiskyrė. Individas buvo palaidotas karste – vietomis fiksuotos sutrūnijusios medienos liekanos. Sprendžiant iš jų kontūrų, karstas buvęs apie 80x30 cm dydžio. Karsto vidus užpildytas nežymiai tamsesniu smėlingu gruntu. Jame atidengtos vaiko skeleto liekanos. Mirusysis palaidotas galva į V (3 pav.). Kaukolė guli stačiai, veidine dalimi į R. Jos skliautas nuo grunto spaudimo suskilęs į dvi dalis per siūles. Viršutinės kaktikaulio ir abiejų momenkaulių dalys pajuodavusios. Kojūgalyje išlikę keli ilgųjų kaulų fragmentai. Kaulai prastos būklės, gan trapūs, epifizės nutrupėjusios. Remiantis tyrimų duomenimis, sklypo R dalyje galėjo būti laidojama bent nuo XVII a. Pavieniai kaulai, aptikti aukščiau sveiko palaidojimo, turėtų būti iš suardytų kapų, kurie perkasti formuojant duobes vėlesniems palaidojimams. Šiame tyrimų etape kapas nepreparuotas. 2019 m. šioje sklypo dalyje bus tęsiami detalieji tyrimai.

Sklypo P dalyje (***perkasos 4 ir 5***) paviršius XX a. II pusėje buvo pakeltas supilant papildomą gruntą. Perkasose fiksuoti XX a. piltiniai sluoksniai. Perkasoje 5, piltiniame grunte, be XX a. šiukšlių, rasti keli XVII a. buitinės keramikos fragmentai, kaltinė vinis, 1913 m. kaizerinės Vokietijos 1 pfeningas. Išmestame grunte rasta Jono Kazimiero lenkiško šilingo klastotė. Po XX a. horizontu nuo 40–70 cm gylio aptiktas pirminis ant molio įžemio susiformavęs tamsiai pilkas sluoksnis be radinių, žemėjantis P link.

Taip pat tyrimų metu surinkti sklypo R dalyje statybininkų iškastoje tranšėjoje ir jos aplinkoje buvę pavieniai žmonių kaulai. Kitose – centrinėje ir V sklypo dalyse iškastose tranšėjose, jų pjūviuose ir išmestame grunte jokių žmonių palaikų ar jų liekanų nepastebėta.

Apibendrinant pasakytina, kad sklypo reljefas smarkiai pakeistas XX a. II pusėje. Aukštesnėje Š dalyje sluoksnis nukastas žemiau įžemio lygio, P paviršius pakeltas užpilant grunto. Ties sklypo R riba išlikę natūraliai susiformavę sluoksniai bei horizontas su palaidojimais, suformuotas bent nuo XVII a. Remiantis tyrimų duomenimis, pavienių paviršiuje buvusių kaulų paplitimu bei žodine informacija, tikėtina, kad palaidojimų gali būti ir už sklypo Gėlių g. 2A R ribos.

The Cemetery at Gėlių St. 2A, Lavoriškės

In 2018, work on constructing a stadium began on the plot at Gėlių g. 2A, Lavoriškės village, Vilnius District (Fig. 1). Human bones were discovered in digging a drainage ditch. Therefore, in order to determine the nature and extent of any possible burial remains, a field evaluation was later conducted on the plot. Five trial trenches (Fig. 2), a total of 50 m^2 were excavated. No valuable cultural layer, burials, or their remains were discovered in the N and S parts of the plot. It was determined that the plot's surface had been altered in the second half of the 20th century. The layer that had formed up until that time had been removed in the N part of the plot, and soil added in the S part. Near the plot's E boundary, an undisturbed child burial in a coffin was discovered at a depth of 60 cm (Fig. 3). The individual's head was towards the W. Above it, isolated human bones not in anatomical order and sparse 16th–17th-century ceramic fragments were found in the same horizon. The investigation will be continued in 2019.